

een treffend parallel getrokken dat ik hier gaarne overneem:

„Marten Melsen is een d é r a c i n é. Zijne boeren, hoe hij ook van ze houde, hoe eigen hij ze zich ook heeft gemaakt, hij ziet ze met stedelingsoogen. . . . Volkomen assimilatie is immers onmogelijk; de Brusselaar kan den inboorling van Stabroeck alleen met Brusselsche oogen zien. En daarin ligt juist de kracht, de persoonlijkheid, de joviaal-ironieke schoonheid van Marten Melsen, Bruxellois malgré lui.

„. . . . Verplaats ik dus Melsen in een literair vlak, dan denk ik aan Cyriel Buysse.

„. . . . Melsen staat tot een schilder die van den buiten zou zijn, gelijk Buysse tot Streuvels staat, bijvoorbeeld.

„Toelichting zal hier nauwelijks noodig zijn. Streuvels immers, en iedereen heeft het ondervonden, ziet, voelt, denkt gelijk de boer-zelf. Zijne visie is even kosmisch als plastisch. Hij denkt zich het landschap niet buiten weer en wind: het ware hem onmogelijk. Ik zeg niet dat Streuvels niet observeert; zich buiten zijn onderwerp—mensen, dieren of land—plaatsen, kan hij echter niet. Zijn werk leeft minder van hun eigenaardig uitzicht, van hunne bijzonderheden en hunne uiterlijkheid. Hij heeft ze nooit als uitzonderingen getoond: hij-zelf vindt ze natuurlijk, en zijn grootste zorg is, ze in de natuur te situëeren, logisch en harmonisch.

„Buysse echter, hoewel geboren boer en hartstochtelijk gehecht aan zijn geboorte-grond, behoort door zijn moeder tot den burgerstand, die in de stad zijne opleiding geniet. Hij zelf zal tot op den mannenleeftijd evenveel uren in Gent als op zijn dorp hebben doorgebracht. In de stad had hij zijne vrienden, leerde hij langzamerhand een vrijen blik krijgen op het landelijk leven. Zijn huwelijk maakt er een groot-stedeling van, een wereldburger, die trouwens Amerika kent. En parallel met die ontbolstering loopt zijn letterkundige productie. Men vergelijkte maar „Het Recht van den Sterkste”, met „Het Bolleken”: men merkt onmiddellijk hoe in

't laatste werk de schrijver meer nuchter, objectiever, scherper, vooral ironischer is geworden. Het is geen meeleven meer; het is er-buiten-leven, met een geamuseerden blik en een toegevend glimlach. Het is wel zéér begrijpend, maar toch buiten-zich-gehouden stedelingenwerk. En nu wil ik zeker niet uitmaken, wat het beste en schoonste, noch zelfs het echtste is.

„Ook Melsen ziet, — behalve dat hij, materieel, een soms prachtig en een steeds breed en machtig schilder is, — zijne boeren niet-tegenstaande zijn groote liefde, met een geamuseerden blik en een toegevend glimlach. Atmosfeer, gevoel der echtheid is er in zijn werk meestal; het is echter naar het eigenaardig-drastische zijner personages dat onmiddellijk de aandacht gaat. Hij ziet ze des te scherper, dat hij heel zeker anders handelen en bewegen zou, dan zij doen. Een boer, evenzeer begaafd met schildersgaven zou hunne linksheid, hunne onbeholpen manieren, hunne lompe houdingen niet zien, omdat hij-zelf bij geboorte en aanvankelijke opleiding dergelijke lompheid niet te boven kan komen. Hij kan zijn volk, evenals Stijn Streuvels, evenals René de Clercq, wel in hun midden, bij hun ambacht verplaatsen: het, tot op het kantje der karikatuur af, typeeren en . . . vereenzamen kan hij niet. Marten Melsen kan het wel, omdat hij, per fas et nefas, een stedeling is die „erbuiten staat”, en niet onmiddellijk aan zijne onderwerpen is gebonden”.

Op 't uitsluitend nastreven van het kloek-plastische, op de speurzame nieuwsgierigheid van den psycholoog, volgt nu een derde stadium van rustige gewisheid.

Melsen is stilaan rijp geworden, rijp in zijn lichaam en rijp in zijn gemoed. De liefde kruist zijn weg, en met haar diep-blauwe oogen slaat zij in 't hart van den schilder een blijde wonde.

Van dan af kristalliseert zich in Melsen's werk een nieuw aanschijn des levens. De bravoure is geweken; de lollige visie wordt warme sympathie; Rabelais reikt de hand